

HERMANN NITSCH

Nitsch ili Merlinov dvorac

Radovan Grahovac

Kada sam u ljeto 2008. čitao o skandalima izazvanim "kravom" kazališnom predstavom Eshilovih *Bakhi* u režiji Olivera Frlića u izvedbi Splitskoga HNK-a, pitao sam se što je zapravo izazvalo cijelu tu buru koja je prouzročila ostavke, peticije, rasprave...

Neki su spominjali u predstavi citirane govore premijera Ive Sanadera i poznavajući naše prilike pomislio sam da je to zapravo razlog cijelohalabuci. Nemali broj izvjestitelja bio je uzrujan i uzbuđen i mesom koje je letjelo naokolo.

Sjetio sam se odmah austrijskog umjetnika Hermann Nitscha. Nitsch (1938.) je danas jedna od neprikosnovanih svjetskih veličina kulturne scene.

Njegova varijanta "Gesamtkunstwerka" (njemački pojam za koji ni u jednom jeziku ne postoji prikladna riječ te se gotovo u svim tekstovima na raznim jezicima upotrebljava pored njegova opisnoga prijevoda i njegova njemačka varijanta – kod nas se susreće sintagma "totalna umjetnost"). Meni se sintagma "sveobuhvatna umjetnost" čini prikladnijom, ali ostavit ću to pitanje otvoreno u nadi da će jezični i ini stručnjaci imati svoja rješenja) postala je poznata po akcijama koje mogu trajati i po nekoliko dana u kojima se donose, kao kakve žrtve, doista svježe zaklane životinje, u kojima teče krv koju on

miješa s bojom i potom u velikim potezima nabacuje na ogromna platna, aktere (često potpuno gole) i ostale prisutne sudionike. Vrlo je važno naglasiti da se kod Nitscha zapravo ne radi o gledateljima, nego o subjektima i sudionicima njegovih "orgijastičkih misterija".

Njegove kazališne predstave (ako se to smije tako nazvati – on ih sam označava kao "akcije") izazivaju uvijek bez iznimke oprečne reakcije – neki ga dižu u nebesa, a neki urlaju od bijesa isprovocirani njegovim djelom.

Budući da Nitsch u svojim "procesijama" (počeci njegova "Kazališta orgija i misterija" – "The Orgies Mysteries Theater" – pojavljuju se već u pedesetim godinama dvadesetog stoljeća) naveliko koristi meso i krv, pitao sam se je li autorima i kritičarima (a i prisutnoj publici) gore navedene splitske predstave to bilo poznato.

Odlučio sam za KAZALIŠTE predložiti tekst o Hermannu Nitschu.

Jedan moj prijatelj je prije nekoliko godina radio kratak filmski prilog o Hermannu Nitschu. Pitao sam ga za kontakte s njim. "Nitsch je vrlo kompliciran čovjek i nije baš zanimljiv za razgovore", obavještava me moj savjetnik, "on već pedeset godina govori jedno te isto."

Put k Nitschu

Zovem broj Muzeja Nitsch koji se nalazi u gradiću Mistelbachu pedesetak kilometara udaljenom od Beča. Javlja se ljubazna ženska osoba i daje mi telefonski broj dvorca Nitsch koji se nalazi petnaest kilometara dalje. Zovem dvorac i javlja se Nitsch osobno. Objasnjavam mu da želim napraviti razgovor s njim za hrvatski kazališni časopis. On pristaje i moli me da termin dogovorim s njegovom suprugom koja se brine o organizaciji. S gospođom Nitsch dogovaram termin i dogovorenog dana odlazim u mjesto Prinzendorf, sedamdeset kilometara od Beča, gdje Hermann Nitsch provodi najveći dio svojega vremena i u kojem se nalazi njegov atelje. Dvorac je poznat i po već spomenutim "akcijama" koje on u njemu organizira.

Prinzendorf se nalazi u blizini češke granice u brežuljkastom krajoliku. Kraj je poznat po dobrim vinima. Dvorac u kojem živi Nitsch smješten je izvan mjesta i do njega vodi uska cestica koja se gubi u okolnim šumarcima.

Planiranje dvorca počelo je 1729. godine. Zbog nedostatka sredstava dvorac je dovršen tek polovinom 18. st. i odmah je postao vlasništvo augustinaca iz Klosterneuburga, a to je ostao do 1971. godine, kada ga kupuje prva Nitschova žena Beate (poginula u prometnoj nesreći 1977. godine) od naslijeđenog novca.

Bilo je planirano da se u dvorcu uredi prostor za pomoć djeci s teškoćama u razvoju (Beate Nitsch bila je psihologinja), a u njemu bi Hermann Nitsch mogao ostvariti svoj san za samostalnošću i potpunoj neovisnosti u traženju "sveobuhvatne umjetnosti". Nitsch Prinzendorf često naziva "svojom Bayreuthom" aludirajući pritom na Richarda Wagnera koji je od 1876. u Bayreuthu realizirao težnje prema sveukupnoj umjetnosti.

Merlinov dvorac

Auto parkiram na parkiralištu izvan dvorca i ulazim u veliko dvorište. Pokraj ulaza vidim mladu ženu koja nešto čisti i uopće se ne osvrće na mene. Pitam je gdje mogu naći vlasnika, Hermann Nitscha. Žena, po govoru očigledno nije Austrijanka, pokazuje u smjeru koji se nalazi suprotno od samoga dvorca. To je nizak luk zgrada koje su vjerojatno služile kao pomoćni objekti. Tamo se nalazi atelje u kojem Nitsch radi. Prilazeći vidim kroz velike staklene prozore ljude koji slikaju ogromne

formate. Nitsch stojeći pred platnima daje upute svojim pomoćnicima koji potom izvršavaju ono što im on govori. On se odmiče, razmišlja, komentira i oni nastavljaju s radom. Koliko mogu vidjeti, radi se o "normalnim" bojama bez krvi i mesa. Ipak, jedna je boja gotovo uvijek prisutna – tamnocrvena,

Njegovo kazalište nema ništa zajedničko s takozvanim "redateljskim kazalištem", koje, po njegovu mišljenju, samo potkrađa istinske umjetnike što teže za potpunim doživljajem

na, koja neizostavno podsjeća na osušenu krv. Ulazim, nitko ne obraća pozornost na mene. Prepoznajem Nitscha s fotografija i čekam da me primijeti ne želeći ga prekidati tijekom razgovora sa suradnicima. Napokon me primjećuje i prilazi mi. Predstavljam se i on uz pomoć asistentata skida slikarsku kutu, što predstavlja velik napor s obzirom na njegovu kompulentnost koja odaje hedonističku sklonost prema dobrom stolu.

Izlazimo iz ateljea razgovarajući i hodamo prema dvorcu. Nitsch usput ljubazno opisuje što se nalazi u pojedinim pokrajnjim zgradama. Upozorava me da je veliko dvorište mjesto gdje se odvijaju njegove poznate izvedbe.

Ulazimo kroz velika vrata u vežu. Stube vode do prvoga kata. Svuda po zidovima slike. Sve je prepuno raznih objekata. U kuhinji je gužva. Prilazi Nitschova žena i nakon pozdrava vraća se natrag svojim pomoćnicima. Sprema se veliki obrok. Nitsch i ja odlazimo u njegov kabinet smješten odmah uz kuhinju. Veliki radni stol nalazi se u sredini prostorije u kojoj su uz sve zidove do visokog stropa ormari puni knjiga, raznih nosača zvuka, ploča, CD-ova i kasete. Nitsch mi nudi piće i smješta se u udobnu fotelju.

Dvorac, doček, hodnici i starinska kuhinja, ljudi koji slikaju i pritom se nešto dogovaraju, žene koje se muvaju uokolo i isto tako žustro komuniciraju,

pomalo neuredne, ali ipak održavane prostorije i okoliš izazivaju dojam da se tu živi i radi nešto vrlo važno. Sam Nitsch, ogroman i pristupačan, potpuno drugačiji nego što mi ga je prikazao moj prijatelj, iznimno je pokretan i aktivan, bez obzira razgovara li sa svojim suradnicima oko slika ili sa ženama oko ručka – podsjeća na čarobnjaka Merlina iz priča o kralju Arturu. Sveprisutan je i odmah se osjeća da ima sve konce u rukama, ali sve se to događa bez neke prisile izvana i bez agresivnih ispada. Stvari se odvijaju bez hijerarhijski određenih odnosa i postava same po sebi po nekom višem planu. Ne znajući unaprijed tko je tko, čovjek se ne može odmah snaći u odnosima. Nitsch kao da to osjeća i svaki puta kada na nekoga naiđe odmah upozorava: "Ovo je moj pomoćnik", ili: "Ovo je moja žena"... i samo po tim naznakama postaje jasno tko ima kakvu ulogu u toj velikoj zajednici. Isto se odnosi i prema meni, sve što u razgovoru pita uvijek izgleda kao nešto što ga uistinu zanima, a ne kao ljubavno razgovaranje i nezainteresirano propitkivanje iz pristojnosti prema gostu.

Objašnjavam mu kako je došlo do ideje za ovaj razgovor i zašto bih ga želio predstaviti hrvatskoj publici. Dodajem kako je u Hrvatskoj poznatiji kao slikar, a ne kao kazališni stvaralac. Odmah mi postaje jasno da sam dodirnuo njegovu omiljenu temu.

"To nije točno. Kod mene je uvijek postojala težnja za *Gesamtkunstwerk*om, koja je u stvari u umjetnosti oduvijek prisutna. Može se s punim pravom pretpostaviti da je i grčka tragedija, grčko kazalište zapravo bilo *Gesamtkunstwerk*. Želim djelovati na sva ljudska čula, na sluh, opip, njuh, okus i vid. Ako netko želi shvatiti moje slikarstvo, mora razumjeti i moje kazalište i obrnuto. To je u mojemu slučaju nerazdvojivo."

Nitsch nastavlja odmah razlagati svoju tvrdnju o stalnom stremljenju prema "sveobuhvatnoj umjetnosti". Za razliku od već spomenutoga uobičajenoga mišljenja da je Richard Wagner prvi koji ju je svjesno pokušao ostvariti, Nitsch misli da se to stremljenje nalazi već u antičkom kazalištu u kojem je tekst, glazba, ples i likovnost u nerazdvojjivom jedinstvu djelovalo na svoje gledatelje i koje stoji do danas kao nedostizhan uzor. Već sama činjenica da je sve trajalo nekoliko dana i da su građani grčkoga polisa cijele te dane praktički provodili u kazalištu u kojem su jeli, pili i razgovarali odgovara u potpunosti željama Hermanna

Nitscha. Bilo je to događanje u punom smislu riječi koje je djelovalo na sva čula. Gledatelji nisu dolazili radi priče, koju su ionako svi znali. Dolazili su radi zajedničkog sudjelovanja u zbivanju koje je s punim pravom nosilo naziv "festivala", tj. svečanosti (lat. *festivus* = svečano).

Hermann Nitsch rođen je u Beču 29. kolovoza 1938. godine. Nakon završene više grafičke škole, godine 1957. zapošljava se kao grafičar u bečkom tehničkom muzeju. Iz tog vremena potiče i njegova ideja "Gesamtkunstwerka". Vrlo brzo počinje sa svojim "akcijama" i jedan je od utemeljivača "Bečkog akcionizma" (Wiener Aktionismus) koji je svoje korijene imao u konceptima američkog happeninga i Fluxusa. Varijanta grupe odlikovala se vrlo provokativnim načinom i Nitsch je nakon nekoliko tjedana provedenih u zatvoru zbog svojega djelovanja bio prisiljen 1968. napustiti Austriju i nastaniti se u Njemačkoj. Godine 1971. vraća se u Austriju i već naveliko poznat u dvorcu Prinzenborfu nalazi idealno mjesto za ostvarenje svojega teatra misterija i orgija. Od tada do danas Nitsch je napravio više od 120 svojih akcija, a vrhunac toga djelovanja bila je "Šestodnevna igra" ("6-Tage-Spiel") u ljeto 1998. godine. Napravio je i pedesetak "čisto likovnih akcija".

U skladu sa svojim pogledima i željama za potpunom umjetnošću, Nitsch se vrlo aktivno i intenzivno bavi i glazbenim djelovanjem. Sklada i izvodi zahtjevna glazbena djela. Njegova diskografija obuhvaća više od pedeset naslova, među kojima su veliku pozornost (i komentare) izazvale njegove interpretacije na orguljama dijela Antona Brucknera. Dirigent Peter Jan Marthé, s kojim u posljednje vrijeme surađuje, u jednom je razgovoru izjavio: "Za mene je glazba Hermanna Nitscha svjetleći horizont suvremene glazbene scene."

Ne čudi stoga kada Nitsch u svojem nabrajanju umjetnika koje su po njegovom mišljenju bili predstavnici "Gesamtkunstwerka" u prvom redu spominje glazbenike. U prvom redu spominje Aleksandra Skrjabinu (1872. – 1915.) i njegove ideje o "multimedijalnim misterijima" koje su, nažalost, ostale neostvarene zbog Skrjabinove prerane smrti. Skrjabin je u svojim *Misterijima* težio "ponovno

ujedinjenju (Wiedervereinigung) svih umjetnosti". Hermann Nitsch uvjeren je da je on u svojim *Misterijima*, u svojem "Orgijsko-mističnom teatru" uspio ponovno pronaći izgubljeno jedinstvo.

Njegovo kazalište nema ništa zajedničko s takozvanim "redateljskim kazalištem", koje, po njegovu mišljenju, samo potkrađa istinske umjetnike što teže za potpunim doživljajem. Njegov ga je put vodio od happeninga i akcionizma do sadašnjeg "orgijsko-mističnog kazališta" u kojem pokušava dovesti sudionike do istinske osjećajnosti. Na samom početku njegova djelovanja spoznalo se da se to ne može postići riječju. Moralo se biti glasnjiji nego svi oni prije njih.

Pitam ga kakav je njegov odnos prema političkim stremljenjima toga vremena kada se zna da su pripadnici tih strujanja bili politički vrlo angažirani.

"Ja sam anarhist", odgovara Nitsch. "Za mnoge moje kolege političko je djelovanje bilo najvažnije, za mene NIJE. Politika i politička akcija je uglavnom povezana s patriotizmom, s vojskama i postavljanjem samoga sebe na jednu stranu. Ja živim u svemiru i mrzim bilo kakve granice. Moje srce pripada filozofiji. Bio sam jako tužan kada su u mnogim zemljama nacionalistički vode isplivali na površinu. Politika razdvaja i čini čovjeka usamljenim."

Njegov odnos prema religiji, kao što se to u prvim dojmovima može naslutiti, isto je tako ambivalentan kao što je to očitovanje o politici. Njegov duboki religiozni osjećaj, koji uvijek naglašava, nije vezan za jednu određenu religiju. Iako odrastao u strogoj katoličkoj sredini, nije se mogao poistovjetiti i posvetiti samo jednoj religijskoj usmjerenosti. "Moje kazalište je potpuno prožeta religiozna svečanost koja se ne može svesti samo na jednu određenu religiju."

S vremena na vrijeme Nitscha uhvati kašalj, a onda se kao kakav dobar duh iz kuhinje pojavi njegova žena i brižno ga savjetuje da pazi na sebe i na to koliko pije. Blago razdražen odbija savjete i odmah mi se žali da ipak s obzi-

Ja živim u svemiru i mrzim bilo kakve granice. Moje srce pripada filozofiji.

rom na zdravlje mora sve više i više posla prepuštati svojim asistentima, ali još je uvijek sam prisutan pri izvedbama, što smatra bitnom odrednicom svojega rada. "Čovjek se mora naježiti pri istinskoj i velikoj umjetnosti i to vrijedi kako za izvođača tako i za sve prisutne. To je vrijedilo u svim vremenima, od Grka pa do danas. Prisutnost i radost je sastavni dio moje igre."

Nitsch drži da je refleksija vlastitog djelovanja isto tako važan dio svake akcije za koju on vrlo precizno priprema tekstove,

Njegovo "orgijsko-mistično kazalište" nije "predstavljačko kazalište" koje je potpuno prevladano i u sadašnjem obliku mrtvačko. Njegovo je kazalište, misli Nitsch, "sigurno danas najkompleksniji model intermedijalnog dijaloga".

planove i napatke. U njegovoj *Šestodnevnoj igri* sudjelovalo je 500 izvođača, 2 orkestra i jedan sastav udaraljki sa sintesajzerom, tri lokalne glazbene grupe. Osim toga, bilo je tu i liječnika, raznih zanatlija,

tehničara i ostalih suradnika i pomoćnika. Od svih se očekuje potpuna predanost zadanom cilju "da kroz miris, zvukove, boje, temperaturu, okuse i dodire ostvare zajednički odnos i takvu opijenost koja će voditi do stanja sveobuhvatne ljubavi što se na kraju iz tog obilja razlijeva na sve strane". Nitsch pokazujući prema van naglašava da tu ne postoji odvojena scena i da njegovo "orgijsko-mistično kazalište" nije "predstavljačko kazalište" koje je potpuno prevladano i u sadašnjem obliku mrtvačko. Njegovo je kazalište, misli Nitsch, "sigurno danas najkompleksniji model intermedijalnog dijaloga". "Umjetnost je metafizička djelatnost jer je samo ona u stanju intenzivirati naše postojanje i samo ga ona može povesti naprijed."

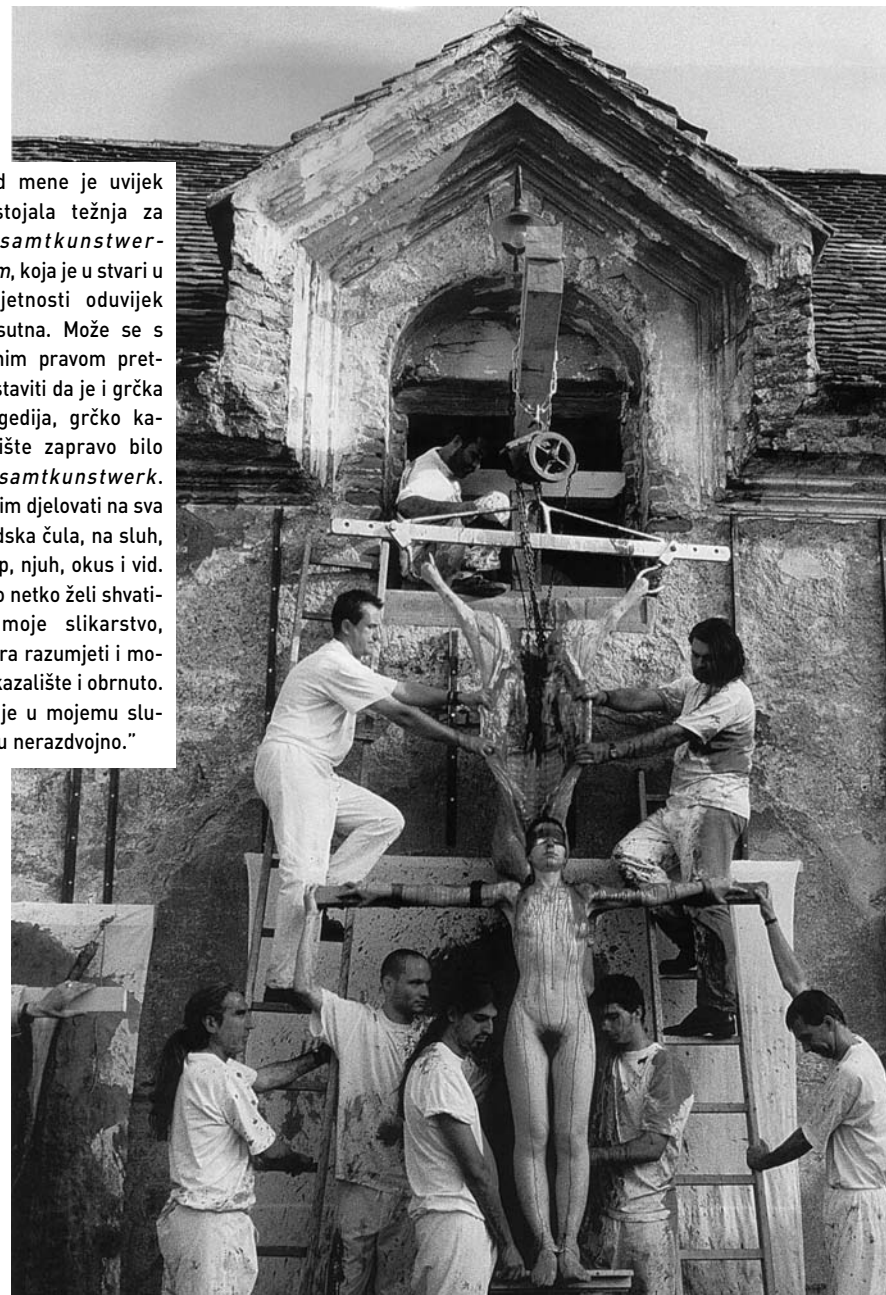
lako je 1960. izjavio da "Burgtheater" treba zatvoriti, godine 2005. izabrao je to u njemačkom govornom području najpoznatije kazalište za mjesto

svoje čuvene akcije. Akcija se izvodila ispred kazališta i u svim prostorijama same zgrade Burgtheatra. Uz zaglušnu buku lime i glazbe, udaraljki i orgulja, Nitsch je skalpelom iznad "glumca" koji je ležao razrezao svinju, rukama zagrabio u utrobu i pustio da krv u potocima curi po glumici i prska ljude oko. "Orgijsko-mistično kazalište je svečanost za sva osjetila i nema ništa, baš ništa zajedničkog s uobičajenom formom kazališta." On sam "kroz svoju umjetničku prisutnost preuzima na sebe naizgled negativno, neukusno, perverzno, opsceno parenje i iz toga nastalu ulogu žrtve". Tim činom Nitsch je spašavao sve NAS od besramnog pada u najekstremnija stanja.

Primjećujem umor kod svoga sugovornika. Iako on ni jednim znakom to ne želi dati do znanja, ja prestajem s pitanjima i zahvaljujem mu na vremenu i strpljenju.

Nakon završenoga "službenog" dijela razgovora, ostajemo ispijati piće u neobveznom komentiranju svakodnevnih stvari. Nitschu se nikamo ne žuri i pokazuje velik interes za Hrvatsku jer je zapravo ne poznaje i dodaje da je čuo iznimno dobre stvari o hrvatskoj kuhinji i vinima. Ja opet, ispijajući bijelo vino njegove, po vinima nadaleko poznate okoline, priznajem da sam zapravo veliki ljubitelj teških crnih dalmatinskih vina, ali da mi ovo njegovo nije mrsko. Nitsch zove svojeg pomoćnika i moli ga da mi pokaže dvorac, s napomenom da ćemo se još vidjeti. Izlazim iz njegove radne prostorije i na hodniku susrećemo gospođu Nitsch. Zamolim je za nekoliko fotografija koje bi se mogle upotrijebiti uz tekst. Nitschov pomoćnik vodi me dalje kroz polumračne hodnike prema potkrovlju gdje se nalazi "ljetni atelje". Zidovi dugih i visokih hodnika prepuni su svakojakih objekata, fotografija i Nitschovih radova. Usput susrećemo razne ljude. Pomoćnik mi neke predstavlja, neke samo pozdravi i mi nastavljamo dalje razgledanje. Ulazimo u ogromno potkrovlje koje se sastoji od dviju velikih povezanih prostorija. Po zidovima vise ogromni Nitschovi formati, na podu i na velikim radnim stolovima nalaze se svice. Meni se čini da bi ovakav atelje sam po sebi mogao biti izvanredna izložba Nitschovih radova. Na mnogim slikama vidi se Nitschova karakteristična crvena boja. Kako mi je poznato, on je često koristio i pravu krv pa pitam pomoćnika je li možda i ova osušena boja miješana s krvlju. Asistent, očito navikao na ovakva pitanja, odgovara mi da je to ipak više stvar "legendi" nego što je to u stvari slučaj – krv je organska materija

Kod mene je uvijek postojala težnja za *Gesamtkunstwerk*, koja je u stvari u umjetnosti oduvijek prisutna. Može se s punim pravom pretpostaviti da je i grčka tragedija, grčko kazalište zapravo bilo *Gesamtkunstwerk*. Želim djelovati na sva ljudska čula, na sluh, opip, njih, okus i vid. Ako netko želi shvatiti moje slikarstvo, mora razumjeti i moje kazalište i obrnuto. To je u mojemu slučaju nerazdvojno."

ja i ne bi se mogla duže održati na slikama. Utješen nastavljam gledati slike. Osobno osjećam veliku odbojnost prema krvi i svježemu mesu. Moja mama, razumijevajući tu moju slabost, nije me slala u mesnicu po meso. Dodala je da se ljudi drugačije ponašaju u mesnici nego u ostalim dućanima. Još mi je rekla da počinju "sliniti" pri pogledu na meso. Naravno da to nisam spominjao ni Nitschu, a ni njegovu asistentu koji me tako ljubazno vodio labirintima Nitschova dvorca. Spuštajući se iz ateljea susrećemo opet gospođu Nitsch. Ona drži u rukama veliku monografiju (383 stranice) o njegovoj do sada najpoznatijoj akciji *Šestodnevna igra* (6. – 9. kolovoza 1998.). Daje mi i knjigu njegovih predavanja (zimski semestar 2004./05. godine) na bečkom institutu za kazalište, film i medijske znanosti (Institut für Theater-, Film- und Mediewissenschaft an der Universität Wien) i DVD sa snimkom akcije koju je Nitsch 19. studenog 2005. napravio u Burgtheateru. Gospođa Nitsch me vodi u veliku blagovaonicu. Tu je Nitsch s dva gosta. "Galeristi iz Salzburga", predstavlja ih Nitsch. Upoznajemo se, Nitsch me poziva da ostanem na zajedničkom ručku i dodaje: "Spremili smo fenomenalne domaće krvavice" (a što bi se drugo moglo i očekivati?). Zbog već spomenute odbojnosti prema mesu, pristojno odbijam ljubaznu ponudu izgovarajući se da moram još prije večeri biti u Beču. Nitsch se oprašta od mene riječima da mu je žao što ne mogu ostati jer je i vino, uz napomenu da nije crno, nego izvrsno bijelo vino iz susjednih vinograda, izvanredno.

Povratak

Izlazim na veliko dvorište dvorca i krećem prema velikom kolnom ulazu. Još jedanput se okrećem prema zgradi. Svjetla se gase i upaljena su još samo na prvom katu. Razmišljam da sam možda ipak trebao prihvatiti poziv. Možda neće biti misterioznih orgija i krvi – osim u kobasicama – ali sigu-

ran sam, upoznavši Nitscha, da će vino, unatoč tomu što nije crno, biti izvanredno.

Moj prijatelj nije imao pravo. Isplatio se osobno upoznati Hermannu Nitscha. Naravno da se netko nakon 50 godina intenzivnog rada ponavlja u svojim izjavama, ali od nekoga kao što je to

lako je 1960. izjavio da "Burgtheater" treba završiti, godine 2005. izabrao je to u njemačkom govornom području najpoznatije kazalište za mjesto svoje čuvene akcije.

Nitsch, koji cijeli život iznimno dosljedno provodi svoj program, ne može se ništa drugo ni očekivati. Ono što se ne može dobiti proučavanjem bivših intervjua jest neposredan doživljaj prostora u kojem Nitsch ostvaruje svoje akcije. Proučavajući povijest "Gesamtkunstwerka" može se uočiti da je već kod njegova novovjekoga predstavnika Wagnera to stremljenje bilo povezano s njegovom željom za revolucionarnim promjenama 1848. godine i s tim povezanim težnjama za stvaranjem sretnijeg čovjeka nego što su to, po njegovu mišljenju, ljudi njegova doba. "Wagner je želio čovječanstvo ne samo usrećiti svojom glazbom nego je prije svega htio kroz svoju spasilačku umjetnost ("Erlösungskunst") omogućiti katarzu svojim slušateljima" (Antje von Graevenitz: *Erlösungskunst oder Befreiungspolitik: Wagner und Beuys, Pfauf, 2001.*). U istoj knjizi nalazi se i jedan citat Wagnera: "Naša civilizacija propada zbog nedostatka ljubavi."

Wagner se tijekom godina, izgrađivši glazbene dvore u Bayreuthu, pomalo opraštao od svojih mladenačkih revolucionarnih stremjenja i sve se više, unatoč nepobitnim umjetničkim dometima, zatvarao u formu koja se, ne pokušavajući više promijeniti svijet, od svijeta sve dalje udaljavala i koja je postojala sama sebi svrhom.

Čitajući Wagnerove i ostale tekstove koji se bave "Gesamtkunstwerk" i uspoređujući ih s ostvarenim projektima nameće se neizbježno pitanje kako to da gotovo u svim slučajevima želje ostaju neostvarene i u najboljem slučaju dođu do pola puta. Gledano iz te perspektive, postaje jasno zašto je autor /postavljač velike i značajne izložbe "Težnja prema sveobuhvatnoj umjetnosti" (Der Hang zum Gesamtkunstwerk), koja je 1983./4. održana u Berlinu, nosila podnaslov "Europske utopije nakon 1800."

Izašavši iz prostora dvorca, istoga trena nametnulo mi se pitanje koja je to publika u stanju odvojiti šest dana (i noći) da bi sudjelovala u Nitschovim akcijama. Pretvara li se to zapravo u program za izabranu elitu i festivalske i ine snobove? Na to moje pitanje Nitsch je bez oklijevanja priznao da ga raznovrsnost publike u kojoj se pojavljuju u najvećem broju "intelektualci i oni koji se smatraju poklonicima avangarde" previše ne uzbuđuje. "Ljudi ne moraju biti uvijek svjesni potreba koje umjetnost kod njih izaziva niti je potrebno spoznati te potrebe. Sigurno tu ima i puno snobova. Na akcijama se skupi od 500 do 1000 ljudi. Ali najbolja su publika zapravo sami izvođači. Šestodnevnu igru probali su 4 tjedna. Za to vrijeme morali su prvo spoznati granice svojega tijela, a zatim je trebalo u tome pomagati svojem bliskom suradniku. Spektakularna strana same izvedbe ipak je manje važna." Na pitanje što je zapravo cilj tih akcija, Nitsch je vrlo jednostavno odgovorio: "Želja mi je stvoriti sveobuhvatnu umjetnost i svo vrijeme sam se borio protiv površnosti u umjetnosti. Težim za intenzitetom i cijeli moj život bio je potraga za njim."

Hermann Nitsch priprema za srpanj (4. i 5. srpnja 2009.) veliku glazbenu praznicu Egipatska – simfonija za veliki orkestar i zbor ("Die Ägyptische – Symphonie für großes Orchester und Chor"). Izvedba se neće održati u dvorcu u Prinzendorf, nego u njegovu muzeju u obližnjem Mistelbachu.

Na službenoj Nitschovoj web stranici njega se označava kao "simfoničara ekstaze". Kakav će biti ovaj susret Hermannu Nitscha sa svojom publikom, ostaje za vidjeti – i čuti. Nitsch stalno izjavljuje da nikada nije želio provocirati, a najmanje je želio političku provokaciju. Nепrestano naglašava da je "potpuno apolitičan". Možda je upravo to njegovo stremljenje prema izbjegavanju plakatne političnosti i jedan od razloga iznimno dugog uspjeha njegova djelovanja. Umjetnost, po njego-

Nametnulo mi se pitanje koja je to publika u stanju odvojiti šest dana (i noći) da bi sudjelovala u Nitschovim akcijama. Pretvara li se to zapravo u program za izabranu elitu i festivalske i ine snobove?

vom dubokom uvjerenju, "može promijeniti svijet, a u okviru kazališta se i bez izravnog politikantstva može učiniti puno toga."

U najavama nisam pročitao ništa što bi upućivalo da će biti krvi i mesa pa bi odlazak u Mistelbach na koncert bila dobra prilika isprobati bijela vina njegova kraja. Hermann Nitsch se sigurno ne bi ljutio kada bi doznao da je vino jedan od razloga prisustvovanja njegovoj akciji – vino je ipak dar bogova, a i čest je uzrok ekstaze i intenzivnih doživljaja protiv kojih Hermann Nitsch, kako sam kaže (a i živi), nema ništa protiv.

U jednom svom tekstu o *Šestodnevnoj igri* piše:

"dolazi večer.

svuda po poljima, voćnjacima i vinogradima sudionici sretni sjede pri pilu i jelu. vedra, umirujuća, meditativna živost raste prema opijenosti.

sreća obuzima sva oduševljena srca.

teška medenozlatna sreća struji kroz našu zasićenu krv.

pronađena je istovjetnost s jednom mogućom cjelovitošću.

ZVONE SVA CRKVENA ZVONA

čekanje na zalazak sunca

SUNCE ZALAZI

pjevanje opijenih i glazba iz kljete razliježe se kroz polja nošena toplim noćnim vjetrom."

Linkovi:

<http://www.nitsch.org/>

<http://www.mzmistelbach.at/cms/index.php>